

Брюксел, 20.9.2013
COM(2013) 637 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА И ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

**ДОКЛАД ЗА НАПРЕДЪКА В ОБЛАСТТА НА ЕВРОПЕЙСКОТО
НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКО ПРОСТРАНСТВО ПРЕЗ 2013 ГОДИНА**

(текст от значение за ЕИП)

{SWD(2013) 333 final}

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА И ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

ДОКЛАД ЗА НАПРЕДЪКА В ОБЛАСТТА НА ЕВРОПЕЙСКОТО НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКО ПРОСТРАНСТВО ПРЕЗ 2013 ГОДИНА

(текст от значение за ЕИП)

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Реформи в рамките на Европейското научноизследователско пространство (ЕНП) като стратегически принос за растеж и работни места

Реформите на националните научноизследователски системи са в основата на Европейското научноизследователско пространство (ЕНП). По-ефективните национални научноизследователски системи, заедно с програмата „Хоризонт 2020“, която ще бъде модел за подражание за постигане на всички приоритети в рамките на ЕНП, ще помогнат за преодоляване на бъдещите предизвикателства пред обществото в Европа. Реформите в рамките на ЕНП са още по-наложителни в контекста на настоящата икономическа и финансова криза, която изисква бързи и ефективни решения, които генерират растеж.

Европейските научни изследвания са от ключово значение за гарантиране на бъдещата конкурентоспособност на нашите икономики и генерират икономически растеж, както отбелязват държавите членки при приемането на ангажимента да извършват инвестиции в размер на 3 % от БВП в научноизследователска и развойна дейност. Макар частните инвестиции в областта на научните изследвания да са от съществено значение за изпълнение на този ангажимент, националните органи следва да предвиждат структурни реформи за увеличаване на този вид инвестиции. Изследователската дейност е значим елемент от процеса на европейския семестър, при който държавите членки определят националните си бюджети и икономически реформи.

Като възлов принос към стратегията „Европа 2020“¹ и по-специално към интелигентния растеж в Европа на 17 юли 2012 г. Европейската комисия прие съобщението „Засилено партньорство в рамките на европейското научноизследователско пространство за растеж и работни места“². В него се призовава за спешни структурни промени в цяла Европа в рамките на партньорство между държавите членки, организациите на заинтересованите страни и Комисията с цел навременно осигуряване на конкретни мерки за повишаване на нивото на върховите постижения на европейската публична система за научни изследвания.

В рамките на европейския семестър е необходимо силно политическо управление

В основата на реформите в рамките на ЕНП трябва да бъде цикълът на управление на европейския семестър с цел определяне на националните политики в областта на научните изследвания в един по-широк икономически контекст. Както бе отчетено от Съвета³, държавите членки се приканват „да набележат необходимите за

¹ COM(2010) 2020 окончателен.

² COM(2012)392 final.

³ C 17649/12, RECH 467, COMPET 773.

доизграждането на ЕНП национални реформи и действия в контекста на „Съюз за иновации“ в съответствие с националните си особености и да представят тези реформи и тяхното последващо изпълнение в докладите си относно националните мерки в областта на ЕНП и по целесъобразност в националните програми за реформа, започващи с европейския семестър за 2013 г.“ Силното политическо управление на равнище Европейски съюз, включващо по целесъобразност асоциирани държави, е от решаващо значение за гарантиране на развитието на напълно функциониращо ЕНП.

Обликът на научноизследователската дейност и иновациите в Европа е разнообразен и се характеризира с различни институционални пътеки и правителствени структури. Държавите членки и регионите следва да реформират научноизследователските си системи в съответствие със силните си страни и съответните си национални особености. В рамките на цикъла на европейския семестър за 2013 г. няколко държави членки вече включиха специално посветен на ЕНП раздел или посочиха косвено ЕНП в своите национални програми за реформи (НПР).

Съобщението за ЕНП бе одобрено от Съвета⁴ и приветствано от Европейския парламент⁵. Необходимостта ЕНП да се определи като „приоритетна цел за създаване благоприятни условия за растежа и икономическото, социално и културно развитие на ЕС, а така също и за върховите научни постижения и сближаването между държавите членки, регионите и обществата“ бе призната и от Европейския икономически и социален комитет (ЕИСК) и Комитета на регионите (КР)⁶.

По-голямо участие на заинтересованите страни в рамките на ЕНП

Заинтересованите страни в областта на научните изследвания играят решаваща роля в изграждането на силно партньорство в рамките на ЕНП. Те най-добре познават трудностите, пред които се изправят научните работници във връзка с достъпа до, развитието и реализирането на научните кариери. Макар държавите членки да би трябвало да създават благоприятна политическа среда, за да може ЕНП да процъфтява, организациите, финансиращи научни изследвания, и занимаващите се с научноизследователска дейност организации следва да поемат отговорност за реализирането на ЕНП в ежедневната си дейност.

Петте европейски изследователски организации на заинтересованите страни, с които Комисията е подписала съвместна декларация, последвана от четири меморандума за разбирателство и една едностранна декларация в деня на приемането на съобщението за ЕНП⁷, се ангажираха да призват членовете си да постигнат значителен напредък в съответните приоритетни за ЕНП области до края на 2013 г. и да представят кратък доклад за напредъка до декември 2013 г.

Комисията създаде платформа на заинтересованите страни за предприемане на последващи действия относно изпълнението на ангажиментите, за обмен на информация и за решаване на често срещани проблеми.

Първи доклад за напредъка в областта на ЕНП

Докладът за напредъка в областта на ЕНП през 2013 г. представя за първи път преглед на политическия контекст, предприетите действия и първите постижения в 28-те

⁴ Пак там. В него също така се призовава за „наблюдение на напредъка на ЕНП в тясна връзка с европейския семестър, както и контрол на по-високо равнище от страна на Съвета (...)“.

⁵ Комисия ITRE 19.6.2012 г.

⁶ EESC INT/662-CES2075-2012_00_00_TRA_AC и OB 2013/C 62/4.

⁷ EARTO, EUA, LERU, NordForsk, Science Europe. Една година по-късно CESAER се присъедини към партньорството с едностранна декларация.

държави членки, както и в редица асоциирани държави⁸. Работният документ на службите на Комисията, придружаващ настоящия доклад — „ERA Facts and Figures“ („Факти и цифри относно ЕНП“), представя фактическа информация за приоритетите за ЕНП както на национално, така и на европейско равнище. Той осигурява основата за изготвяне на една по-задълбочена оценка на напредъка по ЕНП през 2014 г.

Структурните реформи и създаването на политики в рамките на ЕНП може да се основава само на надеждна система за наблюдения, която предоставя точна информация за националните политики и прилагането им от организации за финансиране на научни изследвания и научноизследователски организации. Механизмът за наблюдение в рамките на ЕНП е текущ процес, който се изгражда в тясно сътрудничество с държавите членки и организациите на заинтересованите страни. Ще бъдат направени и допълнителни подобрения, включително по отношение на методологията и качеството на данните.

2. АНАЛИЗ НА ПЪРВИЯ ДОКЛАД ЗА НАПРЕДЪКА В ОБЛАСТТА НА ЕНП: ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ И ОБЩИ ТЕНДЕНЦИИ

В контекста на непрекъснат натиск по отношение на националните бюджети за научноизследователска и развойна дейност, структурните реформи в рамките на ЕНП следва да спомогнат за по-ефективното използване на ограничените ресурси и следователно за възможно най-голяма възвръщаемост на инвестициите, като същевременно се повишава ефективността им на национално и европейско равнище.

ЕФЕКТИВНОСТ НА НАЦИОНАЛНИТЕ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ СИСТЕМИ

Финансирането на научни изследвания на конкурентна основа допринася за ефективността на публичните средства, инвестирани в научни изследвания. Независимо дали конкуренцията се гарантира чрез открити процедури за представяне на предложения, или чрез основано на резултатите разпределяне на средства, с нея се въвеждат организационни промени и се повишава качеството и признаването в световен план на институтите и техните научни работници. В Европа се увеличава делът на конкурентното финансиране и на основаното на резултатите институционално финансиране. Аналогично на това в повечето държави членки все по-често се прилагат основните принципи на международната партньорска проверка⁹, а няколко използват чуждестранни партньорски проверки в стремеж към по-голяма независимост в оценките или за повишаване на вътрешните стандарти, като същевременно приспособяват процеса към особеностите в тази област и националния контекст.¹⁰ Такъв е случаят и на европейско равнище, където международната партньорска проверка е основният принцип за разпределението на средствата по рамковите програми (РП).

Макар балансът между конкурентното и неконкурентното финансиране да е въпрос на национален избор, конкурентното финансиране и водещите се от постигнатите резултати институционални оценки следва да бъдат в основата на решенията за финансиране на научни изследвания в държавите членки, като се прилагат основните принципи на международната партньорска проверка.

⁸ Направен е анализ на три асоциирани държави (Швейцария, Исландия и Норвегия) въз основа на доброволно предоставени от тях данни.

⁹ http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/voluntary_guidelines.pdf.

¹⁰ Работен документ на службите на Комисията „ERA Facts and Figures“, стр. 14—15.

ТРАНСНАЦИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Европа се нуждае от критична маса за ефективно справяне с големите предизвикателства и за оптимално използване на наличните ресурси в Европа. Съвместните дейности позволяват да се мобилизира трансграничното съвместяване на работата и така да се избегне ненужното дублиране на усилия, да се оползотворят взаимодействията и да се извършат мащабни научни изследвания, които не могат да бъдат осъществени само от една държава.

Рамковата програма на ЕС е най-мощният инструмент в подкрепа на транснационалното сътрудничество на изследователските екипи между държавите членки и асоциираните държави¹¹. От особена важност е и това, че тя укрепва международната координация на националните научноизследователски програми чрез многобройни схеми за координация по линия на Мрежата на европейското научноизследователско пространство (ERA-Net). По линия на РП7 бяха подкрепени някои нови широкомащабни инициативи:

- бяха стартирани 5 инициативи по член 185, една от които включва всичките 28 държави членки. През юли 2013 г. Комисията предложи да увеличи броя им и да ги укрепи, като се мобилизират общо около 3500 млн. евро, от които приблизително 1400 млн. евро чрез „Хоризонт 2020“¹², и
- от 2009 г. насам бяха стартирани 10 инициативи за съвместно планиране. Пет от тях вече имат съвместни програми за стратегически научни изследвания, а други седем са започнали или са планирали съвместни покани за представяне на предложения.
- Освен това редица значими междуправителствени организации играят важна роля при подкрепата на транснационални сътрудничества чрез координиране и финансиране на научни изследвания на вътрешноевропейско и международно равнище. Така например със силната подкрепа на държавите членки, към които принадлежат, европейските междуправителствени научноизследователски организации¹³, които са членове на EIROforum, предоставят някои от най-добрите научноизследователски инфраструктури в света. Балансирането на нуждите на изследователската общност и подкрепата на държавите членки е ключов компонент за успеха на EIROforum.

Няколко агенции на държавите членки, които отговарят за финансиране на научни изследвания, разполагат с двустранни или многостранни споразумения или специфични транснационални модели за сътрудничество, например процедурата „Lead Agency“ („Водеща агенция“)¹⁴. В повечето от тези инициативи обаче се работи на принципа „отдолу нагоре“ и са с ограничен мащаб. С изключение на финансирането за рамковата програма и Европейската космическа агенция, по-малко от 1 % от националното публично финансиране за научноизследователска и развойна дейност се изразходва за транснационални научни изследвания в Европа и инициативите, насочени

¹¹ Държавите членки са получили приблизително 29,4 млрд. EUR, а асоциираните държави — 2,9 млрд. EUR от вноската на ЕС за периода 2007—2012 г.

¹² COM(2013) 494 окончателен.

¹³ CERN, EFDA-JET, EMBL, ESA, ESO, ESRF, European XFEL и ILL.

¹⁴ РДСК „ERA Facts and Figures“, стр. 17.

към повишаване на оперативната съвместимост на националните научноизследователски програми, са все още сравнително оскъдни¹⁵.

За да се засили въздействието на научните изследвания с наличните ограничени публични средства за научни изследвания, е важно не само да се отвори транснационалното финансиране, а най-вече стратегически да се хармонизират различните източници на национални и други средства на равнище ЕС. Някои държави членки са приели национални стратегии, като в тях се вземат предвид съвместните приоритети, договорени в „Хоризонт 2020“ или в програмите за стратегически научни изследвания на инициативите за съвместно планиране, в които те участват. Това хармонизиране обаче е твърде недостатъчно за решаване на основните предизвикателства, пред които е изправена Европа.

Държавите членки следва да синхронизират по-добре научноизследователските си програми, за да изпълняват съвместните си стратегически научноизследователски цели в контекста на съвместното им планиране. Те също така следва да повишат оперативната съвместимост на националните си програми, за да улеснят по-нататъшното трансгранично сътрудничество в научноизследователската област.

В резултат на съвместна програма на държавите членки повече научни работници могат да си сътрудничат в рамките на финансирани на национално равнище транснационални изследователски дейности, които са насочени към основните предизвикателства пред обществото, както е демонстрирано например в Съюза на европейските научни изследвания в областта на енергетиката на плана SET¹⁶.

НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ИНФРАСТРУКТУРИ

В последния обзор на съществуващата ситуация¹⁷ се видя големият брой научноизследователски инфраструктури в цяла Европа и така нещата станаха по-ясни. Наблюдението в рамките на ЕНП показва също, че условията за трансграничен достъп до научноизследователските инфраструктури не винаги се докладват и хармонизират между държавите членки.

Съществува нужда от повече прозрачност на условията за транснационален достъп до научноизследователски инфраструктури.

С „Хоризонт 2020“ ще продължи да се интегрират и да развиват съществуващите ключови национални научноизследователски инфраструктури от общоевропейски и регионален интерес за всички европейски научни работници, както от академичните среди, така и от промишления сектор, и да се гарантира тяхното оптимално използване и съвместно развитие. Европейският стратегически форум за научноизследователски инфраструктури (ESFRI) е успешен пример за стратегически инструмент за развитие на научната интеграция в Европа. Комисията заедно с държавите членки постига напредък в изпълнението на ангажимента по „Съюза за иновации“ за изграждане или стартиране до 2015 г. на 60 % от 48-те приоритетни инфраструктури, както бе посочено през 2010 г. от ESFRI. Увеличеното използване на регламента за ERIC за създаване на

¹⁵ Изследване „JOREP“ (Съвместни и отворени европейски програми за изследвания) за Европейската комисия, 2013 г.

¹⁶ COM(2007) 723 окончателен.

¹⁷ Например научноизследователски инфраструктури в ЕНП, Форум на членуващите в ЕСФ организации, март 2013 г.

европейски научноизследователски инфраструктури е добър пример за нормативен акт, който предлага по-сравними управленски структури и ясни условия за достъп.

Финансовите ангажименти, поети на национално равнище, продължават да бъдат от съществено значение за поддържане на дългосрочна визия и участие в глобалните научноизследователски инфраструктури с европейска значимост, и тяхната роля е още по-голяма в условията на икономическа криза. Почти две трети от държавите членки са разработили национални пътни карти за научноизследователска инфраструктура¹⁸, които спомагат за намаляване на разпокъсаността на научноизследователските инфраструктури в Европа. Хармонизирането с пътната карта на ESFRI обаче може да бъде подобро допълнително. „Хоризонт 2020“ ще продължи да благоприятства и подкрепя подготовката, изпълнението, устойчивостта в дългосрочен план и ефективното функциониране на научноизследователските инфраструктури, определени от ESFRI и други научноизследователски инфраструктури на световно равнище.

Държавите членки следва да вземат мерки за преодоляване на финансовите, управленските и политическите пречки за изграждането и развитието на научноизследователските инфраструктури. Те следва да хармонизират пътните карти за научноизследователските инфраструктури и да координират тяхното развитие.

Европейската комисия ще разработи Харта за трансграничен достъп и използване на научноизследователски инфраструктури, с цел да се постигне по-голяма прозрачност и да се хармонизират условията за транснационален достъп до научноизследователски инфраструктури.

ОТВОРЕН ПАЗАР НА ТРУДА ЗА НАУЧНИТЕ РАБОТНИЦИ

Действително отвореният и привлекателен европейски пазар на труда за научните работници е основен фактор за изграждане на ЕНП.

Откритите, прозрачни и основани на заслуги процедури за наемане на работа гарантират, че научноизследователските системи са в състояние да избират от възможно най-голям кръг от талантлив кадрите, като по този начин се генерират високи постижения и се насърчава мобилността. Над 200 университета и изследователски институти са активно ангажирани в постигането на „отлични постижения на човешките ресурси в областта на изследванията“ и повечето от тях преглеждат своите процедури за подбор на персонал. Използването на портала за работни места на EURAXESS за обявяване на позициите за научни работници в целия ЕС също е находчива стъпка напред и спомага за съответствието между търсенето и предлагането през границите. Принципите на открит подбор обаче се простират отвъд правото да се знае и да се кандидатства за дадени длъжности. Около 40 % от научните работници в ЕС посочиха, че са „недоволни“ от практиките за открито наемане на работа в техните институции. В някои държави делът е над 50 %¹⁹.

През 2012 г. се увеличи разликата в нивото на иновациите сред държавите членки. В този контекст и в съчетание със съкращенията в бюджетите за научноизследователска дейност в най-засегнатите от финансовата криза държави, откритият подбор и кариерното развитие станаха още по-важни за създаване на предпоставки за по-балансиран растеж в цяла Европа.

¹⁸ РДСК „ERA Facts and Figures“, стр. 18.

¹⁹ РДСК „ERA Facts and Figures“, стр. 21—22.

Необходими са координирани усилия от страна на държавите членки и на институциите, за да се гарантира, че за всички позиции за научни работници се гарантират открити, прозрачни и основани на заслуги практики за наемане на работа.

Продължават да съществуват различия между държавите членки по отношение на преносимостта на стипендиите и достъпа до национални стипендии. Малко държави членки докладват, че в техните национални механизми за финансиране се предвижда преносимост на стипендиите. Често пъти достъпът до националните помощи за учащи и стипендии за чуждестранни лица е възпрепятстван, освен в случаите, когато такова финансиране служи на интересите на националната система за научни изследвания. Въпреки че бяха приети няколко инициативи²⁰, тяхното въздействие остава ограничено в рамките на ЕС.

Държавите членки следва да отстранят пречките, възпрепятстващи реализирането на достъпа и преносимостта на националните стипендии, а и организациите, финансиращи научни изследвания, трябва да засилят сътрудничеството помежду си за улесняване на процеса.

Ускорената имиграция може да действа като решаващ фактор за привличане в Европа на най-талантливите кадри от целия свят. През март 2013 г. Комисията предложи преработен вариант²¹ на Директивата за въвеждане на научни визи, в който ще бъдат определени по-ясни срокове за вземане на решения от националните власти относно заявленията, и на научните работници ще се предоставят по-големи възможности за мобилност и достъп до пазара на труда след приключване на престоя им.

В Европа има сравнително малък брой учени, заети в промишлеността, докато в същото време се обучават все по-голям брой докторанти. Въпреки че естеството на обучението на докторантите е разнообразно и по-голямата част от завършилите започват кариери извън академичната среда, много от тях не са добре подготвени за пазара на труда.

В няколко държави членки се наблюдава напредък, въпреки че продължават да са налице предизвикателства във връзка с по-масовото разпространение по отношение на обхвата, финансирането и устойчивостта, както и ангажираността на промишлеността в обучението на докторантите, по-специално за включване на всички принципи за иновативно обучение на докторанти, приети от Съвета²². Освен това редица държави членки са използвали по добър начин Структурните фондове за подпомагане на обучението на докторанти.

Държавите членки, организациите за финансиране на научни изследвания и научноизследователските организации се насърчават да подпомагат по-масовото въвеждане на принципите за иновативно обучение на докторанти, включително по целесъобразност чрез използване на европейските структурни и инвестиционни фондове.

За да се разшири участието в ЕНП, Комисията предлага създаването на катедри „ЕНП“ в рамките на програмата „Хоризонт 2020“ за подпомагане на университетите и други изследователски институти, за постигане на необходимото равнище на върхови постижения с цел те да бъдат конкурентоспособни на международно равнище. Открита

²⁰ Т.е. „Парите следват изследователя“ и „Парите следват сътрудничеството“.

²¹ http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/immigration/study-or-training/docs/students_and_researchers_proposal_com_2013_151_en.pdf.

²² Заключение на Съвета относно модернизацията на висшето образование, 11/2011, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/bg/11/st16/st16746.bg11.pdf>.

бе и пилотна процедура за покана за представяне на предложения в рамките на РП7, на която отговориха повече от 100 институции.

РАВЕНСТВО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ И ЗАСТЪПВАНЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА РАВНОПОСТАВЕНOST МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ В НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ

Европейската научноизследователска дейност продължава да е засегната от значителна загуба и от недостатъчно използване на жени с висока квалификация, както и от липса на застъпване на принципа на равенство между половете в съдържанието на научните изследвания. Въпреки че броят на жените, дипломирали се с докторска степен, е нараснал значително през последните години в практически всички сектори, жените, работещи в областта на научните изследвания, продължават да бъдат малцинство и броят на жените — ръководители на висши учебни заведения, е много нисък²³.

Ситуацията в държавите членки по отношение на политическите инициативи е много разнородна. Равенството между половете като цяло е уредено на равнището на общите разпоредби относно пазара на труда. Малко са държавите членки, които са въвели специални разпоредби, гарантиращи равенството между половете в нормативната си уредба относно научните изследвания. В половината от държавите членки са разработени стимули, с които да се насърчават младите жени да се отдадат на научна кариера и да се подкрепят кариерите на жените в научната сфера. Много по-малко държави членки определят цели, които се отнасят конкретно за баланса между половете в групи и комитети. Само няколко насърчават институциите да приемат и прилагат планове за равенство между половете²⁴.

Държавите членки обръщат твърде малко внимание на застъпването на въпросите, свързани с равенството между половете, в националните програми за научни изследвания, въпреки че подходящото отчитане на нуждите, поведението и нагласите както на мъжете, така и на жените, могат да повишат качеството и значението на резултатите в областта на научните изследвания и иновациите.

Държавите членки следва да прилагат по-обхватни стратегии за структурна промяна с цел преодоляване на неравенството между половете в научноизследователските институти и програми.

Комисията е финансирала по линия на РП7 изготвянето и прилагането на планове за равенство между половете в занимаващи се с научноизследователска дейност организации. През 2013 г. по линия на Мрежата на европейското научноизследователско пространство (ERA-NET) ще стартира „GENDERNET“ с цел насърчаване на сътрудничеството между държавите членки и асоциираните държави.

В рамките на „Хоризонт 2020“ Комисията ще продължи да подпомага структурната промяна в научноизследователските институти. В сравнение с РП7 равенството между половете и половото измерение в съдържанието на научните изследвания и иновациите ще се управлява по-системно на различните етапи на програмите по „Хоризонт 2020“.

²³ „She Figures“ за 2012 г.: жените представляват 46 % от притежаващите докторска степен в ЕС, 33 % от научните работници, 20 % от висшия академичен състав; но дисбалансът между половете при ръководните длъжности е дори още по-ясно изразен, като 15,5 % от ръководителите на институти и 10 % от ректорите на висши учебни заведения са жени.

²⁴ http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/she-figures-2012_en.pdf.
РДСК „ERA Facts and Figures“, стр. 26.

ОПТИМАЛНО РАЗПРОСТРАНЕНИЕ И ТРАНСФЕР НА НАУЧНИ ЗНАНИЯ

Открит достъп до публично финансирани научноизследователски резултати

Знанието е от съществено значение за ЕНП. Финансираните с публични средства знания трябва да бъдат достъпни за научните работници и за частния сектор, с цел да се подобри базата от знания, да се намалят регионалните различия и да се насърчат иновативните решения за предизвикателствата пред обществото.

Неограниченият и безплатен достъп до публикации се подкрепя от все по-голям брой университети, изследователски центрове и агенции за финансиране в цяла Европа. Почти всички държави членки са създали правни и административни предпоставки в подкрепа на открития достъп до публикации, а някои от тях насърчават открития достъп до данни²⁵.

Държавите членки следва да продължават да полагат усилия за реализирането на открития достъп до публикации и да продължават да създават подходяща политическа рамка за открит достъп до данни, като същевременно отчитат въпроси, свързани с правата на интелектуална собственост, по-специално в случаи, когато изследванията се провеждат с участието на частния сектор.

„Хоризонт 2020“ дава водещ пример чрез свободен достъп до научни публикации, задължителни за финансирането на научни изследвания и иновации на равнище ЕС.

Цифрово измерение на ЕНП

Цифровите средства са от съществено значение за създаването, достъпа и трансфера на знания. Някои държави членки вече са предприели действия за насърчаване на цифровото ЕНП с цел да се улесни безпроблемният достъп онлайн до научноизследователски ресурси, услуги и сътрудничество²⁶.

Всички държави членки следва да гарантират, че са налице условия за подпомагане на: безпроблемен достъп онлайн до цифрови научноизследователски услуги за сътрудничество, обработка на информация и достъп до научна информация; интегрирани електронни самоличности за научни работници, което улеснява трансграничния достъп на научните работници до услуги и ресурси, както и политики за хармонизиран достъп до и използване на електронни инфраструктури и цифрови научноизследователски услуги, за да се създадат условия за партньорства чрез многонационални изследователски консорциуми с партньори както от публичната, така и от частната сфера.

Трансфер на знания и иновации със свободен достъп

Трансферът на знания е ключова област в ЕНП, в рамките на която правителствата и заинтересованите страни са много активни, като се има предвид важната му роля в икономиката, особено за възстановяването. Въпреки че тези усилия за подпомагане от страна на държавите членки са похвални, националните мерки са все още твърде разпокъсани, което от своя страна затруднява като цяло ефективността на иновациите със свободен достъп и трансфера на знания на национално равнище²⁷. Стратегиите, които осигуряват структура, стимулират, улесняват и по този начин гарантират, че финансираните с публични средства изследвания допринасят за предлагането на

²⁵ РДСК „ERA Facts and Figures“, стр. 28.

²⁶ Виж пак стр. 32.

²⁷ Виж пак стр. 29 — 30.

иновации със свободен достъп и трансфер на знания, изпълняват важна роля в основаната на знанието икономика.

Държавите членки трябва допълнително да определят, изпълнят и оценят националните стратегии за трансфер на знания, за осигуряване на структурна и културна промяна в системата за научни изследвания и иновации и по този начин да увеличат икономическото и социалното въздействие на научните изследвания.

Политиките в областта на науката и иновациите стават все по-взаимосвързани. Научното знание все повече се генерира под формата на динамично сътрудничество, което от своя страна води до ценни иновации и намаляване на разходите по транзакциите. За да подкрепи процеса, Комисията понастоящем разработва всеобхватен политически подход за откритите иновации и трансфера на знания и ще се консултира със заинтересованите страни в тази връзка.

МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Международното измерение на ЕНП²⁸ е съществена част от неговото развитие.

Постиженията на ЕНП в областта на обединяването на ресурси и създаването на критична маса, улесняването на развитието, трансфера и движението на знания, както и създаването на отворен пазар на труда за научни работници, ще помогне за превръщането на Европа в привлекателно място за научни работници, които имат възможност за мобилност в цял свят, и инвестиции в областта на научните изследвания и иновациите.

По-добрата координация на националните политики ще позволи по-ефективно и всеобхватно представяне на европейските изследвания и иновации по света и увеличаване на тяхното осезаемо значение и въздействие. Това от своя страна ще увеличи влиянието на Европа в разработването на принципи, валидни в световен мащаб (напр. в областта на партньорската проверка на интегритета на научните изследвания, насърчаването на равенството между половете и половото измерение в съдържанието на научните изследвания, научните кариери, ПИС и свободния достъп до публично финансирани научноизследователски публикации) с цел улесняване на международното сътрудничество в областта на научните изследвания и иновациите и създаване на равни условия в световен план.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И СЛЕДВАЩИ СЪПКИ

Докладът за напредъка през 2013 г. показва, че прилагането на програмата за ЕНП е от основно значение за повишаване на ефективността на научноизследователските и иновационни дейности и за осъществяване на принос към един интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. Той показва обаче, че понастоящем европейската научноизследователска дейност и иновации са разпокъсани и набелязва препятствията, които пречат на Европа да се възползва оптимално от обединено ЕНП, в рамките на което научните работници, научните знания и технологиите се придвижват свободно²⁹.

Поради това за държавите членки е важно да се придържат към приоритетите в рамките на ЕНП, тъй като те остават основни участници за въвеждането на ключовите реформи в областта на ЕНП в своите национални системи за научни изследвания. Европейският семестър е значим инструмент за държавите членки за съгласувано включване на

²⁸ COM(2012(497),
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/intm/137346.pdf.

²⁹ ДФЕС, член 179.

приоритетите на ЕНП в рамките на по-обхвaten контекст на реформи, насочен към увеличаване на научноизследователската дейност и развитие на инвестициите и икономическото възстановяване.

С оглед на стратегическото и по-информираното взаимодействие с държавите членки Съветът потвърди ролята на ERAC за изграждане на ЕНП³⁰, за осигуряване на принос към годишния доклад на Комисията и пълно използване на полезните взаимодействия с европейския семестър. Поради това за държавите членки е от решаващо значение да продължат и при необходимост да засилят своята подкрепа, така че механизмите за наблюдение да имат възможно най-добрите основи за пълна оценка на постигнатия напредък през 2014 г.

В рамките на засиленото партньорство в областта на ЕНП взаимодействието между националните органи и заинтересованите страни следва да бъде по-добре стабилизирано и по-ясно изразено в повечето държави членки. Организациите на заинтересованите страни в научните изследвания, които подписаха съвместна декларация с Комисията, следва да послужат за пример за взаимодействие между тях и техните членове по отношение на ЕНП. От тях се очаква да докладват за напредъка си до края на тази година, да подобрят сътрудничеството си и когато е целесъобразно — да увеличат усилията за съвместни действия в подкрепа на ЕНП.

Комисията ще се стреми да подобри своя принос по отношение на ЕНП чрез програмата „Хоризонт 2020“, която заедно с националното публично финансиране за научни изследвания, достъпно в 28-те държави членки и асоциираните държави, ще бъде един от основните финансови стълбове за изграждане на ЕНП. Освен това е важно държавите членки да включат програмата за ЕНП, когато използват европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ).

Задължение на Комисията е да допринася за цялостния дебат и прилагане на политиката в рамките на ЕНП. Тя ще продължи да подкрепя взаимното обучение и обмена на добри практики между държавите членки, да се стреми към постигане на по-добро разбиране и оценяване на националните научноизследователски и иновационни политики в рамките на по-широкия контекст на европейския семестър за инвестиции и икономическо развитие в областта на научните изследвания и иновациите³¹.

Подкрепата за окончателното изграждане на ЕНП от страна на Съвета, Европейския съвет, Европейския парламент, ЕИСК и КР продължава да бъде от съществено значение, за да се гарантира връзката със заинтересованите страни в обществото като цяло, националните парламенти и регионите. Следователно Комисията трябва да гарантира поддържането на подходящ междуинституционален диалог.

През 2014 г. ще бъде направена пълна оценка на напредъка с цел да се установи дали засиленото партньорство в рамките на европейското научноизследователско пространство за растеж и работни места е достатъчно за изграждане на ЕНП съгласно призива на Европейския съвет³².

³⁰ Резолюция на Съвета относно консултантската дейност за ЕНП, 31.5.2013 г.

³¹ През 2013 г. бяха проведени семинари за взаимно обучение относно конкурентното финансиране и полезните взаимодействия между Структурните фондове и „Хоризонт 2020“. Предвижда се и семинар, подкрепян от Европейската комисия, насочен към националните стратегии за обучение на достатъчен брой научни работници, с които да се постигнат националните цели за научноизследователската и развойна дейност.

³² EUCO 2.1.2011 г.